

המחכה לבשורות טובות ומשמחות, ובברכת הצלחה בעבודתם מתאים לכוונת נשיאינו רבותינו הקדושים וצוקללה"ה נבג"מ זי"ע.

שני המוסדות נחלו הצלחה רבה בשנים הראשונות, הם התפתחו מאוד, ולמדו בהם אלפי אלפי ילדים. כך הציל הרבי אלפי ילדים משמד רוחני!

ישיבת 'עולי רוסיה ועולי תימן' בלוד

נושא קליטת ילדי העולים מתימן והשתלבותם בחיי הישיבה נזכר כבר באגרת הראשונה מכ"ק אד"ש אל הנהלת הישיבה, מא' סיון תש"י²⁴:

"דבר טוב הוא מאוד, שעושים פעולות ממשיות לטובת החינוך הכשר לילדי תימן, ובודאי יתחזקו ויתאמצו בזה עוד יותר"

ובאגרת מט"ז אלול תשי"א כותב הרבי:

"אעורר תשומת לבם לחנך את הראויים בזה מתלמידי ישיבתם מבין עולי תימן באופן שיוכלו בזמן קצר להיות מחנכים ומדריכים בין אחיהם עולי תימן".

עדות מרתקת בעניין זה המלמדת על הפעולות של הישיבה באותם הימים, מופיעה במכתב מאת הנהלת הישיבה מח' טבת תשי"ד, ובו מופיע בין השאר תיאור ההתוועדות די"ט כסליו:

"במשך השנה שעברה צמחה ועלתה הישיבה ב"ה בכמות ובאיכות עד שמי רום. ובעיקר נרגש זאת מתלמידי העולים החדשים של עדת הספרדים התימנים המצרים והפרסים כו'. אך פקודת כ"ק אד"ש היתה חזקה עלינו לבל נרתע מזה, ואפילו במחירים היותר גדולים ויקרים נמשיך בעבודתנו זו, הנה היא שעמדה לנו וחפץ ה' בידינו הצליח וזכינו לעשות מהם תלמידים מופלגי תורה ולומדי תורה בדעה רחבה ומאריכים בעבודה שבלב זו תפילה, עד שמפליאים עיני כל רואם, וכל רואם מכירם כי זרע ברך ה' המה, וכבר זכינו שעשינו מהם רמי"ם ומשפיעים.

"ומה נהדר הייתה המחזה בחג החגים י"ט כסליו בזה שאחד מהגדולים שבהם הסביר לתלמידים הקטנים ממנו פרשת החג, ומה נעים היה לשמוע דבריו שנאמרו בדעת ובהשכל ובהרגש נפשי עד שממש נפשו יצא בדברו מגדולת ומעלת אדמו"ר הזקן בדורו וממעלת וקדושת כ"ק אד"ש בדורינו זה, והסביר בטוב טעם ובנעימה יתירה מעלת הרביים על כל הגאונים שבכל דור ודור.

"... אך כל הבנתנו בדבריו הייתה כל זמן שדיבר בעברית, אך כשהתחיל לדבר בערבית כלשונם של התימנים – אם כי לא הבנו את דבריו, אך בראותנו הדרת הקודש שהייתה נסוכה עליו ועל כל התלמידים, התלהבותם ודבקותם, הדמעות החמות שהתגלגלו על לחייהם, התלהטותם ורוממותם, להב מאש הרוחני שלהם מכל גופם ונשם – היינו יכולים לשער את אשר דיבר איתם".

תיאור נוסף על אותם תלמידים מופיע במכתב מהנהלת הישיבה לרש"ג מט"ז כסליו תשי"ד, שם נכתב בין השאר²⁵: "והגענו לידי כך שנמצאים מהם תמימים ממש הלומדים נגלה ודא"ח²⁶

24 ימי תמימים ח"ה ע' 10

25 שם ע' 84.

26 דברי אלוקים חיים הכוונה למאמרי חסידות שנאמרו על ידי אדמו"רי חב"ד

בעיון גדול ומאריכים בתפילה, ומקושרים לכ"ק אד"ש בכל ליבם ונפשם, ומפליאים עין כל רואיהם בחזרת הדא"ח שלהם בבתי כנסיות, עד שמכללות ענין זה מתפעלים גם החיצונים. ובעיקר תמוה בעיניהם איך עלה בידינו לחברם עם תלמידי האשכנזים עד שנעשו לאחדים ממש".

בתשרי תשי"א למדו בישיבה כ-21 תלמידים תימניים. באייר תשי"ג למדו במקום 73 תלמידים, ובתשי"ד למעלה ממאה!

המצב קשה

חוק חינוך ממלכתי שחוקק בשנת תשי"ד הקשה מאוד על התנהלות הישיבה, שעמדה על סף רעב ממש. הנה תיאור ציורי אודות אופן השגת האוכל בישיבה²⁷:

"ידע כבודו שהאחת מהניסים שהישיבה מתקיימת הוא מסוד הצימצום הידוע לאפרים שי (הכוונה להרה"ח ר' אפרים וולף ע"ה מנהל המוסדות), ומתגלגלים כל היום על הטנדר בתל אביב ובירושלים משוק לשוק ומחנות לחנות ומחפשים את העגבניות שבעוד שעה קלה יתחילו להרקב ואת הכרוב והתפוחי אדמה שבעוד רגע יתחילו להתקלקל, ואת הדגי מלוח אשר בליבו הנדיבה של הסיטונאי הנותן בלא כרטיסים²⁸ ובלא מקח ממשלתי שעל כולם עולים במחירים היותר נמוכים, הנה תודות כל הקימוצים האלו ותודות כל העובדים במטבח שיושבים עד שעה מאוחרת בלילה ומסמים עיניהם לדקור כל הנקודות השחורות של כל המציאות האלו שהביא להם בעריל המחסנאי שהוא ידו הימנית של המנהל בענין הקימוצים, ולאחר פליאתם הנשגבה איך מוצאים סחורות כאלו שלא נראו כמוהם לרעה בכל ארץ ישראל".

"ולאחר ריבוי ההסברים להם שלפי הכנסתנו גם זה הוא גדולות מצינו להשיג לכל הפחות סחורה לא גרועה מזו, הנה אז מצד גודל קבלת עול, ומצד עניותם הרבה שגרמה להן להיות עובדים לעניים כמונו, הנה כל זה מעודד אותם ועושים מלאכתם שנמשכת עד שעה מאוחרת בלילה, ועושים מזה המנה הראויה לארוחת צהרים ליום המחרת, ובזכות נשים צדקניות אלו הננו זוכים לארוחות מידי יום ביומו".

"כל אלו הדברים אמיתיים הם, בלי גוזמא!"

ותיאור נוסף²⁹: "וממש הלב נמוג לראות עתה בזמני הגשמים ההולכים בשטף רב, והתלמידים התימניים הולכים מהפרדס לאכול וחוזרים לשם ללמוד ונעליהם מלאים מבוץ ומים, בגדיהם רטובים וכל גופם רועד מקור, ואין בידינו להנעילם ולכסותם ולהחם את גופם, שמחזה זה משחיר עינינו ממש".

המצב גרם לכך, שבעת ביקורו של אחד הגבירים לא יכלו להראות לו את אחד מאגפיה³⁰:

"גם יזכיר להם כבודו, כי בעת שהיה מר שליפער אצלינו, העלימו מאיתו בית שלם שנמצא שם יותר ממאה תלמידים תימניים, והוא משום שהחצר נטוש ולא מראים אותו לכל. והגיעו בעצמכם החילוק אצלינו מכל הישיבות שאצל כולם לבד שמראים כל אשר להם עוד לויים הם

27 שם ע' 98

28 היתה זו תקופת הצנע, בה הכל עבד לפי הקצבות.

29 שם ע' 92.

30 שם ע' 98

תלמידים משיבה אחרת להראות שיש להם הרבה תלמידים, ואצלינו עוד מעלימים על תלמידים שנמצאים, שכל זה הוא בשביל איזה מאות שקלים שאין בכוחנו להוציאם..”

הרבי לוחץ להמשיך לקבל עוד ועוד

למרות המצב הקשה מאוד, ממשיך הרבי ללחוץ על הנהלת הישיבה לקבל עוד ועוד תלמידים³⁴:

”זה כשנתיים שהנני מנצל כל הזדמנות לעוררם הן ישר והן מן הצד – על ההכרח הכי גדול בריבוי תלמידים, וגם בפשוטו בכמות. ולדאבוני ולצערי לא שמו לב לזה, ולמרות שכתבתי שהגדלת מספר התלמידים יגדיל עוד יותר צינורות ההכנסה, באו לידי סברא שההיפך נכון, היינו שככל שיצמצמו מספר התלמידים יקטינו הדעפיציט, ועל כל פנים לא תתרבה ההוצאה, אף שתתקטן ההכנסה”.

במשך השנים למדו והתחנכו בישיבת 'תומכי תמימים' מאות רבות של תלמידים מעולי תימן, כמו גם משאר ארצות המזרח, אשר זכו לספוג בין כותלי הישיבה מידה גדושה של תורה בנגלה ובחסידות, והעמידו משפחות חסידיות לתפארה. ביניהם, רבים ונכבדים שהם עצמם היו לרבנים, ראשי ישיבות, משפיעים, מחנכים, שלוחים וכלי קודש הן בכרם חב"ד, והן בחוגים נרחבים נוספים וקהילות קדושות בארץ ובחו"ל.

ספר חסידים

ספר חסידים

פרק עשרים ושלש

סוף דבר...

בפרשייה עגומה זו ניכרת גדולתו העצומה של הרבי, כמנהיג ישראל אמיתי ואוהב ישראל לאין שיעור. מיריעה זו נראה ברור כי הרבי דאג לכל יהודי באשר הוא, ללא שום שיקול: פוליטי, איכותי או כספי. הרבי לא התחשב בכגון אלו. העבודה עם העולים הצריכה משאבים עצומים, וכוח אדם רב ואיכותי שאילו היו משקיעים אותו פנימה כמו כל חוג אחר, לא היו למוסדות חב"ד דאגות רוחניות וגשמיות עוד שנים רבות. אולם אצל הרבי החישוב היחיד העומד לנגד עיניו הייתה דעת התורה והשקפת התורה האמיתית!

לצערנו, לא השכילו גופים דתיים ללכת בדרך העולה בית קל בנושא זה, וכתוצאה מכך יהודים רבים עזבו את דת ישראל ותורת ישראל. הרבי התבטא פעם בכאב לפני מר פיטר קלמס³²: "אינני מכיר מדינה בעולם, שבה הכל נשאר אותו הדבר אחרי עשרים ושש שנות שלטון. אז היה מספר האוכלוסין 600,000, ואילו ביום הוא עומד על 3,000,000 עם הרבה שינויים מהפכניים. הדבר היחידי שלא השתנה הוא היחס המספרי בין כל המפלגות. לארץ ישראל הגיעו מיליון יהודים שומרי מצוות, אך שיעור המצביעים למפלגות הדתיות נשאר בעינו! אתם העברתם על דתם 85% מיהודי מרוקו, שהיו קודם לכן דתיים! התקנה היחידה היא להתחיל מחדש, אך הם [המנהיגים] לא ישתנו: הם מחזיקים בידם את הכוח שלא להשתנות!"

הרבי אף לא שכח לעולם את אשר עוללו אותם ציונים ושותפיהם הדתיים ליהדות המזרח. בשבת פרשת ויגש תשל"ב, התייחס הרבי לעלייתם של יהודי גרוזיה שהגיעו באותה תקופה³³:

"ידועים דברי חז"ל: 'העובר עבירה בסתר - נפרעין ממנו בגלוי'!"

"וכך רואים בנוגע לאותם חמישה-ששה אנשים המדברים בשם דת ישראל, והם האשמים ברישום ילדי שליט כיהודים, והם האשמים בקבלת החוק האומלל, "מיהו יהודי", שבתחילה טענו שהחוק הוא "הישג דתי", אחר כך הם טענו שהחוק הוא "קידוש השם וחילול השם" תערובת חדשה שהם חידשו, ערבוביה של "קידוש השם וחילול השם", הנה דווקא אותו חוג גילה לאחרונה דבר איום:

32 עצת הרבי תנחני עי' 45

33 שיחות קודש תשל"ב ח"א עי' 569.

עולי גרוזיה שעמדו בניסיון, עד כדי מסירות נפש, למעלה מחמישים שנה, צועקים
 "תנו לנו לחנך את ילדינו על פי דרך התורה והמצוות, לכל הפחות כמו שהיה
 באפשרותנו ברוסיה במשטר הקומוניסטי!"

אבל כאשר מפזרים אותם במקומות שונים, בסביבה לא דתית, בסביבה של חילול
 שבת, היפך הצניעות וכו', אזי בדרך ממילא שוללים מהם אפשרות זו, שהרי על פי
 ההלכה "פיתוי קטנה אונס הוא", וכשילדה קטנה (בגיל או בדעת) נמצאת בסביבה

שכל החברות שלה לבושות בבגדים לא צנועים, היא אנוסה להתלבש כמותם וכך גם בנוגע לשבת וכו' וכו' – כופים ומכריחים אותם באונס כזה שיהודי גרוזיה לא ידעו גם במשטרו של סטאלין!

לכן בקשתם היא שיתנו להם אפשרות להתיישב כולם ביחד במקום אחד, באופן שיהיה ביכולתם להתנהג ולחנך את ילדיהם כפי שהיה בגרוזיה.

צעקתם זו עמדה להתקבל אצל חברי מפא"י, ואפילו אצל חברי מפ"ם, אך דווקא אותו החוג של חמשה ששה אנשים ה"דתיים" פנה לראש משרד הקליטה – מחברי מפ"ם – בטענה: היתכן שמאפשרים לחוגים חרדיים קיצוניים לעסוק בטיפול וקליטת עולי גרוזיה? והם דרשו לסלק אותם מהם, ולא עוד אלא שדרישתם היא, כביכול, בשם מאה אלף היהודים שבחרו בהם ובשם כל דת ישראל.

[הם קוראים ליהודים היראים "חרדים קיצוניים", אבל האמת היא שקיצונים אלו לא מגיעים אפילו לקרסולי יהדות גרוזיה שעמדו במסירות נפש בפועל למעלה מחמישים שנה!].

הם הרי נציגים דתיים, ובמילא מחובתם, לכל לראש, לפעול שליהודי גרוזיה יהיו בתי-כנסת ולא יצטרכו להתפלל במקלטים; שיהיו להם בתי טבילה במקום מגוריהם, כדי שלא יצטרכו לנסוע שעות עד בית הטבילה וכו' וכו'. אך זה בכלל לא אכפת להם, לזה יש זמן וזה לא בוער, והדבר היחידי שמצאו לנכון לפעול למען עולי גרוזיה הוא – שיהודים חרדים לא יטפלו בהם!

לא מתביישים ומפרסמים את זה בעצמם בעיתונות... עוד מעט הם גם יקראו לזה "הישג דתי.. וכנראה שכוונתם בכל זה היתה רק כדי למצוא חן בעיני המפ"ם'ניק, שהרי על ה"קולות" של יהודי גרוזיה הם כבר יכולים לשכוח בימי הבחירות. הם יזכרו טוב באיזה התנהגות אכזרית התנהגו כלפיהם.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א צעק בקול:] "לא יאומן כי יסופר! יהודים דתיים הולכים למפ"ם, ניק כדי לשכנע אותו לגזול מיהודי גרוזיה את הטיפול והמגע עם יהודים חרדים! הם חוזרים עכשיו על פרשת ילדי טהרן, ילדי מרוקו אלג'יר ותימן, במחשבה שמאחר שעברו י"ב חודש הדבר נשכח. בפירוש לא! "קול דמי – ילדי טהרן"³⁴ ובניהם ובני בניהם צועקים אלי מן האדמה" עד סוף כל הדורות!...

המערכה על נפשם של עולי עדות המזרח לא נחלה הצלחה רבה בזמנו, וכעדותו של הרבי עצמו – רק כ-15% מיהודי מרוקו הגיעו לידי היהדות הנאמנה. אצל התימנים הצליחו מעט יותר, אולם גם כאן מדובר באחוזים לא גדולים. אותם מאות ואלפים שהתחנכו במוסדות חב"ד ובכפר חב"ד, אלפים רבים נוספים שהשתקעו בצרפת ובקנדה, ומתי המעט שעוד נשארו במרוקו ובטנזניה כל אלה זרע ברך ה' המה, אודים מוצלים מאש. רבים מהם לא המשיכו בחב"ד, וכאן

34 הכוונה כמובן לכל עדות המזרח סיפור ילדי טהרן התרחש בשנים תש"ג-תש"ה, והוא מתואר על ידי הרבי בהערה על שיחת כ"ק אדמו"ר הריי"ץ נ"ע בספר השיחות תש"ג ע' קל"ב. "מאות ילדי יתומים ניצולים שהוריהם מתו באירופה על קידוש השם. הגיעו לארץ ישראל והוכנסו במוסדות אנטי דתיים, בהם לא זו בלבד שהילדים לא יקבלו חינוך תורתי כפי שקיבלו אצל הוריהם הקדושים, אלא להיפך מכך מוסדות אלו ינתקו אותם לגמרי מיהדות וישרישו בליבותיהם שנאה לדת

הידיעות שהגיעו מארץ ישראל על הנהגה ברוטאלית של המדריכים, שכבר בדרך מטהרן לארץ ישראל כפו על הילדים אי שמירת יהדות, ולאחר מכן העובדה שהילדים נמסרו בידי מסיתים ומדחים – הרעישו את העולם, ואישי התורה הגדולים ביותר ומאות קהילות פנו אל כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר צוקל"ה נבג"מ ז"ע לקבל את עזרתו לקבלת האמצעים הנכונים לכך".

מתגלית גדולתו העצומה של הרבי: במכתבים רבים מאוד מגלה הרבי את שאיפתו שכל יהודי ילמד את תורת החסידות וילך במנהגותיה, כי תורת החסידות ודרכיה דרכי נועם נצרכים היום לכל יהודי על מנת להתמודד מול החושך של העולם.

אולם כשמדובר היה בפיקוח נפש, העמיד הרבי את שאיפה קדושה זו במקום משני. השאיפה הראשונה הייתה שאותם תלמידים יחזיקו ביהדותם. אמנם מחנכים החדירו בהם מרוחה של החסידות, והיא מפעמת בקרבם, אולם בגלוי חלקם הגדול אינו שייך היום לחב"ד, וחב"ד גאה באלו! היא רואה בהם את גידוליה! בכל אחד מאלו המרכיב כיום את קהילת יוצאי עדות המזרח רואה הרבי נס אישי ומקור לגאווה יהודית על כך שכוחות הקדושה הצליחו להציל נפש נוספת.

אולם גם מאלה שנפלו ברשת הכפירה, לא התייאש הרבי. עבורם, ועבור רבים נוספים, ובעצם עבור כל יהודי באשר הוא הקים בשנים הבאות בתי חב"ד בכל נקודה בעולם. בתי חב"ד אלו מחזירים אל חיק אבותיהם את הבנים אשר נגזלו מהם בכוח, אשכנזים כספרדים, ותנועה זו הולכת וגדילה, הולכת ומתרחבת³⁵ ומקיפה אלפים ורבבות "ושבו בנים לגבולם".

וכששליח חב"ד צעיר בהודו או בהונג-קונג, בתל אביב או בניו-יורק מפשיל ליהודי מבוגר שרוול לשם הנחת תפילין. ומתוך גילגול הרצועות הקדושות עולים וצפים הזכרונות, והיהודי מספר מתוך ליבו על 'אבא שהיה רב גדול' במקנאס או מרקש, צנעה או לניגרד, ברלין או דבלין, וכשתפילין של ראש מונחות בין שתי עיניו זולגת דמעה קטנה, חבויה, במורד הלחיים... היד מכסה את העיניים בלחישה חרישית.. 'שמע ישראל, ה' אלוהינו ה' אחד', והלב מתעורר ומתרונן, טל תחיה יהודי מעיר נימים חבויים, שאף יד זדונית לא הצליחה להגיע עדיהם לעולם. זוהי פנימיות הנפש שיוצאת משביה, מאפילה לאורה 'כימי צאתך מארץ מצרים, אראנו נפלאות - בגאולה האמיתית והשלמה, תיכף ומיד ממ"ש'³⁶.

חלק מהחומר ההיסטורי המובא כאן מבוסס על מאמרם של:

- ד"ר צבי צמרת בסדרת מאמרים אודות וועדת פרומקין.
- 'ועדת חקירה ממלכתית ראשונה' מאת דוב לויטן פורסם באתר 'דעת'.
- 'המאבק על החינוך במחנות העולים וגילוייו במישור הציבורי' מאת פרופסור דון יחיא. פורסם באתר 'דעת'.
- 'המעברות' מאת מרים קצ'נסקי.

³⁵ גם חוגים אחרים החלו לאחר מכן לקרב אחים ליהדות, ולכפר בכך מעט על אוזלת היד שגילו כלפי אותם אנשים או אבותיהם בשנים הראשונות.

³⁶ לשון כ"ק אדמו"ר שליט"א בכמה מקומות